

ULUSLARARASI KORUMA KONUSUNDA REHBER:
Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin ve/ veya Sözleşmeye ilişkin 1967
Protokolünün 1A(2) Maddesinin insan ticareti mağdurları ya da insan ticareti mağduru
olma riski taşıyan kişilere uygulanması

BMMYK, işbu rehberleri, *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 1950 Tüzüğü*nde belirtilen yetkisi uyarınca ve *Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin* 35 ve 1967 Protokolünün II. Maddeleriyle bağlantılı olarak yayımlamaktadır. Bu rehberler, *Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Kapsamında Mülteci Statüsü Belirleme Usul ve Ölçütleri BMMYK Elkitabını* (1979; yeni edisyon, Cenevre, Ocak 1992) tamamlamaktadır. Bu rehberler, ayrıca, BMMYK'nın her ikisi de 7 Mayıs 2002 tarihli olan, Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin 1A(2) sayılı maddesi ve/ veya 1967 Protokolü bağlamında toplumsal cinsiyete dayalı zulme maruz kalmış kadınlar (HCR/GIP/02/01) ve Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin 1A(2) sayılı maddesi ve/ veya 1967 Protokolü bağlamında “belli bir toplumsal gruba üyelik” (HCR/GIP/02/02) hakkındaki Uluslararası Koruma Konusunda Rehberleriyle bir arada okunmalıdır.

Bu rehberin, alanda mülteci statüsü belirleyen BMMYK çalışanlarının yanı sıra hükümetlere, hukuk alanında faaliyet gösteren kişilere, karar vericilere ve yargıçlara hukuksal yorum açısından yol göstermesi amaçlanmıştır.

Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin ve/ veya Sözleşmeye ilişkin 1967 Protokolünün 1A(2) Maddesinin insan ticareti mağdurları ya da insan ticaretinin mağduru olma riski taşıyan kişilere uygulanması

I. GİRİŞ

1. Başlıca hedefi insan sömürüsü yoluyla kâr elde etmek olan insan ticareti uluslararası hukuk kapsamında yasaklanmıştır ve giderek daha çok sayıda Devletin ulusal mevzuatında suç olarak tanımlanmıştır. İnsan ticareti tanımına giren fiiller ulusal mevzuatlara göre farklılık gösterir. Fakat her Devletin insan ticareti ile mücadele etme, insan ticareti mağdurlarını koruma ve mağdurlara destek olma sorumluluğu bulunmaktadır.

2. Son yıllarda insan ticareti meselesine büyük önem atfedilmektedir; bununla birlikte, insan ticareti günümüzde ortaya çıkan bir olgu değildir. Farklı biçim ve görünümdeki insan ticaretine karşı on dokuzuncu yüzyılın sonlarından başlayarak çeşitli yasal araçlar geliştirilmiştir.¹ Bu düzenlemeler halen yürürlükte; bunlar, günümüzdeki anlaşıldığı biçimiyle insan ticareti ve buna karşı en etkili mücadele yollarıyla alakalıdır. 2000 tarihli Birleşmiş Milletler Sınırşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesine (bundan böyle “Sınırşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi” olarak zikredilecektir)² ek 2000 tarihli İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (bundan böyle “İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokol” olarak zikredilecektir),³ uluslararası ölçekte insan ticaretinin tanımını yapmaktadır. Bu belgelerin kabulü, insan ticareti ile mücadeleye yönelik çabaların güçlendirilmesi ve insan ticaretinden etkilenen kişilerin haklarının tam anlamıyla gözetilmesinin sağlanması yönünde atılmış çok önemli bir adımdır.

3. Esasen insan ticareti sorunu fuhuşa ve diğer cinsel istismar biçimlerine zorlanan kadınları ve çocukları etkileyen seks ticareti bağlamında gayet ayrıntılı biçimde tanımlanmıştır.⁴ Bununla birlikte, insan ticareti salt seks ticareti ya da kadınlarla sınırlı değildir. En asgari düzeydeki tanımıyla, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, köleliği veya kölelik benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların çalınması da kapsar.⁵ İnsan ticareti, koşullara bağlı olarak, insanlığa karşı işlenmiş bir suç ve savaş zamanında bir savaş

¹ 1815 ile 1957 yılları arasında çeşitli biçimleriyle köleliğe karşı yaklaşık 300 uluslararası anlaşmanın kabul edildiği tahmin edilmektedir. Örneğin, bu anlaşmalar arasında 1910 tarihli Beyaz Köle Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme (International Convention for the Suppression of the White Slave Traffic), 1915 tarihli Köle Ticaretinin Evrensel Olarak Ortadan Kaldırılmasına Dair Deklarasyon (Declaration Relative to the Universal Abolition of the Slave Trade), 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi (Slavery Convention), 1949 tarihli İnsan Kaçakçılığının ve Başkalarının Fuhuş Yoluyla İstismarının Menedilmesine Dair Sözleşme (Convention for the Suppression of the Traffick in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others) ve 1956 tarihli Esaretin, Esir Ticaretinin ve Esarete Benzer Uygulamaların ve Kurumların Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme (Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade and Institutions and Practices Similar to Slavery) bulunmaktadır.

² 29 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

³ 25 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁴ İnsan ticareti mağdurlarının büyük bölümünü kadınlar ve çocuklar oluşturduğundan, bu kişilerin sığınma başvurularının değerlendirilmesiyle ilgili bir unsur toplumsal cinsiyettir. Daha fazla bilgi için bkz., BMMYK, “Uluslararası Koruma Konusunda Rehber: Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin 1A(2) Sayılı Maddesi ve/ veya 1967 Protokolü Bağlamında Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm” (bundan böyle Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm Hakkında BMMYK Rehberi” olarak zikredilecektir), HCR/GIP/02/01, 7 Mayıs 2002, paragraf 2.

⁵ Bkz. İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün 3. Maddesi; aşağıda 8. paragrafta alıntı yapılmıştır.

suçu niteliği taşıyabilmektedir.⁶ İnsan ticaretinin tüm biçimlerinin ortak paydası, mağdurların ticareti yapan kişilerin “sahibi olduğu” bir mal ya da nesne muamelesi görmesi ve mağdurların insan haklarına ve onuruna saygı gösterilmemesidir.

4. İnsan ticareti, Sınırışan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesine ek bir başka Protokolün⁷ konusu olan göçmen kaçaklığına bazı yönlerden benzemektedir. İnsan ticaretinde olduğu gibi, göçmen kaçaklığı da genellikle insan hakları ihlallerinin yaşandığı, tehlikeli ve/veya aşağılayıcı koşullar altında gerçekleşmektedir. Yine de, göçmen kaçaklığı, esasen belirli bir hizmet karşılığı kaçakçıya ücret ödenmesini içeren, gönüllü gerçekleştirilen bir eylemdir. Göçmen kaçaklığında normalde göçmen kişi ile kaçakçılar arasındaki ilişki göçmen kişinin varış noktasına ulaşmasıyla ya da yol üzerinde bir yerde terk edilmesiyle sona ermektedir. İnsan ticareti mağdurlarını kaçakçılık konusu olan göçmenlerden farklı kılan unsur, insan ticareti mağdurlarının maruz kaldıkları sömürünün planlı ve uzun süreli olmasıdır; bu sömürü, kaçakçıların uyguladıkları ciddi ve kesintisiz insan hakları ihlallerini de içermektedir. Bununla birlikte, kaçakçılık ve insan ticareti ağları genellikle birbirleriyle yakından bağlantılıdır ve her ikisi de uluslararası koruma elde etmek ya da yabancı ülkelerdeki işgücü piyasalarına ulaşmak isteyen kişilerin çaresizliklerinden çıkar sağlama peşindedir. Yardım almak için gönüllü olarak kaçakçılarla anlaşılan düzensiz göçmenler de, almak istedikleri hizmetin sömürüyü içeren insan ticareti senaryosuna dönüşmesiyle birlikte insan ticareti mağduru konumuna düşebilmektedir.

5. BMMYK'nın insan ticareti meselesiyle ilgisi esasen çift yönlüdür. İlk, BMMYK mültecilerin, sığınmacıların, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin (ÜYE), vatansız kişilerin ve ilgili diğer kişilerin insan ticareti mağduru haline düşmemelerini sağlamakla sorumludur. İkinci olarak, BMMYK, uluslararası koruma talepleri 1951 Tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi (bundan böyle “1951 Sözleşmesi” olarak zikredilecektir) ve/veya sözleşmeye ilişkin 1967 Protokolünde yer alan mülteci tanımına uygun olan, insan ticareti mağduru olmuş ve menşe ülkesine geri döndüğünde zulme uğrama korkusu taşıyan, ya da insan ticareti mağduru olma korkusu taşıyan kişilerin mülteci olarak tanınmasını ve bu kişilere statülerine uygun uluslararası korumanın sağlanmasını güvence altına almakla sorumludur.

6. İnsan ticareti mağdurlarının ya da potansiyel mağdurların tümü mülteci tanımı kapsamına girmemektedir. Mülteci statüsünün tanınması için mülteci tanımının tüm unsurlarının bulunması gerekmektedir. Bu Rehber, 1951 Sözleşmesinin 1(A) maddesinin insan ticareti mağdurlarına ya da potansiyel mağdurlara uygulanması konusunda yol göstermeyi amaçlamaktadır. Bu Rehber, ayrıca, insan ticareti mağdurlarıyla ilgili olarak, 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (Convention Relating to the Status of Stateless Persons) ve 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılması Hakkında Sözleşme (Convention on the Reduction of Statelessness) bağlamındaki meseleleri de kapsamaktadır. İnsan ticareti mağdurları ya da potansiyel mağdurlar için bu Rehberde tanımlanan koruma İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün II. Kısımında yapılan koruma tanımından farklı; Protokolde tanımlanan koruma biçimlerine ek niteliğindedir.⁸

⁶ Bkz., örneğin, 1998 tarihli Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsünün 7(1)(c), 7(1)(g), 7(2)(c) ve 8(2)(xxii) sayılı maddeleri (A/CONF.183/9) köleleştirmeyi, cinsel köleliği ve zorla fuhuşu insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları arasında saymaktadır.

⁷ Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçaklığına Karşı 2000 yılı Protokolü (the 2000 Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air); 28 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁸ İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün II. Kısımında insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgilidir. Bu bölümde, insan ticareti mağdurlarının özel hayatlarının ve kimliklerinin korunması, mağdurlara ilgili yargısal ve idari işlemler hakkında bilgi verilmesi, ceza yargılamasının uygun aşamalarında mağdurların sanıklara karşı görüş

II. ESASA İLİŞKİN TAHLİL

a) Tanımlar

7. Sınırşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi ve bu sözleşmeye ek İnsan Ticaretinin ve Kaçakçılığın Önlenmesi Protokollerinin temel işlevi suçun önlenmesidir. Esasen bu belgeler suç niteliğindeki eylemleri tanımlamayı ve bu eylemlere karşı en iyi mücadele yöntemleri konusunda Devletlere yol göstermeyi amaçlamaktadır. Yine de, bu belgeler mağdurların korunmasıyla ilgili bazı konularda da yol göstermektedir ve bu nedenle insan ticaretinden kaynaklanan uluslararası koruma ihtiyacının incelenmesi açısından yararlı bir başlangıç noktası oluşturmaktadırlar.

8. İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün 3. Maddesinde şöyle denilmektedir:

“Bu Protokolün amaçları bakımından:

(a) “İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.

(b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.

(c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması “insan ticareti” olarak kabul edilecektir.

(d) On sekiz yaşının altındaki herkes “çocuk” kabul edilecektir.

9. Buna göre, İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokol insan ticaretini birbiriyle bağlantılı üç ana unsur esasında tanımlamaktadır:

Eylem: kişilerin temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması;

Araçlar: kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla;

Amaç: mağdurların, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecek şekilde, istismar edilmesi.⁹

ve endişelerini ortaya koymasına yardım edilmesi, insan ticareti mağdurlarının fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmelerine yönelik destek sağlanması, insan ticareti mağdurunun geri dönüşünün, kişinin güvenliğini de gözetenerek sağlanması ve diğer önlemler tanımlanmaktadır.

⁹ Bu Rehberin amaçları bakımından, İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolde yapılan tanım kullanılmıştır; bu tanım, insan ticaretinin uluslararası düzeyde üzerinde uzlaşma sağlanan mevcut anlamını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, Protokoldeki tanımın hukuksal anlamının bütünüyle anlaşılabilmesi için diğer yasal belgelere, örneğin Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından geliştirilen bazı sözleşmelere başvurmak gerekmektedir. Bu sözleşmeler arasında, 1930 tarihli 29 sayılı Zorla Çalıştırma Sözleşmesi, 1957 tarihli 105 sayılı Zorla Çalıştırmanın Kaldırılması Sözleşmesi, 1975 tarihli 143 sayılı Göçmen İşçiler (Ek Hükümler) Sözleşmesi ve 1999 tarihli 182 sayılı Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil

10. Bu tanımın en önemli yönü, insan ticaretinin zaman içerisinde belirli bir anda tek değil birbiriyle bağlantılı bir dizi eylemi kapsayan bir süreç olarak anlaşılmasıdır. Öncelikle denetimin sağlanmasından sonra, mağdurlar genellikle hizmetlerine karşı talebin olduğu bir yere taşınırlar; genellikle götürüldükleri yerin dilini bilmezler ve yardım istemek için gereken diğer temel bilgilerden yoksundurlar. Bu gibi eylemler tek bir ülkenin sınırları içerisinde¹⁰ gerçekleşebileceği gibi sınır ötesinde de gerçekleşebilir: bu durumda mağdurun temini bir ülkede, istismarı ise diğer bir ülkede gerçekleşmektedir. Uluslararası bir sınır aşılmsın ya da aşılmasın, tüm süreci tanımlayan temel özellik, kişinin istismar edilmesine yönelik bir niyetin olmasıdır.

11. İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün 3. Maddesine göre, bu maddede tanımlanan yöntemlerin herhangi birinin kullanılması durumunda, niyet edilen istismara mağdurun razı olup olmamasının bir önemi kalmamaktadır.¹¹ Mağdurun çocuk olması durumunda¹² rıza meselesi daha da önemsiz hale gelmektedir. Buna göre, çocukların istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması, hangi yöntemin kullanıldığına bakılmaksızın, insan ticareti kapsamına girmektedir.

12. İnsan ticareti mağdurlarının ya da potansiyel mağdurların bir kısmı Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin 1A(2) sayılı maddesinde yer alan mülteci tanımına girebilir ve bu nedenle uluslararası mülteci korumasından yararlanma hakkına sahip olabilirler. Bu olasılık, İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün saklı tutulan hususlara dair 14. Maddesinde kısmen açık bir ifade bulmuştur. Bu maddeye göre:

“1. Bu Protokoldeki hiçbir hüküm, Devletlerin ve kişilerin, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku ve özellikle, uygulandığı durumlarda, 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşme ve 1967 tarihli Protokol ile bu belgelerde yer alan kaçtığı ülkeye iade edilmeme ilkesi dâhil, uluslararası hukuk kapsamındaki haklarını, yükümlülüklerini ve sorumluluklarını etkilemeyecektir.”¹³

Önlemler Sözleşmesi sayılabilir. Bu belgeler, özellikle kadınları ve çocuklara yönelik insan ticareti Özel Raportörü Sn. Sigma Huda tarafından hazırlanan birinci raporda sıralanmıştır (E/CN.4/2005/71, 22 Aralık 2004, paragraf 22). Sn. Huda tarafından hazırlanan, “Kadınların insan Haklarının Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Bütünleştirilmesi (Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective)” başlıklı ikinci raporda (E/CN.4/2006/62, 20 Şubat 2006) bu konu daha ayrıntılı işlenmektedir (31-45. paragraflar). Özel Raportör, İnsan Hakları Komisyonunun 60. oturumunda kabul ettiği yeni görev tanımı gereği 2004 yılında görevlendirilmiştir (2004/110 sayılı Karar).

¹⁰ 2005 yılı Mayıs ayında imzaya açılan Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (The Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings), ulusal sınırlar dahilinde gerçekleşen insan ticareti meselesini doğrudan ele almaktadır.

¹¹ İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün 3(b) sayılı Maddesi. “Rıza göstermenin önemsiz olması” konusunda ayrıca bkz., Özel raportör tarafından hazırlanan ve yukarıda 9. dipnotta bahsi geçen ikinci raporun 37-43. paragrafları.

¹² 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesinde yapılan tanımlı izleyen İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün 3(c) sayılı maddesine göre, on sekiz yaşının altındaki herkes “çocuk” kabul edilmektedir.

¹³ Koruma için Gündem (The Agenda for Protection), A/AC.96/965/Add.1, 2002, Amaç 2, Hedef 2, altında, Devletlerden, sığınma sistemlerinde insan trafiği mağdurları tarafından yapılacak başvuruların alınmasına olanak sağlamaları talep edilmektedir. Saklı tutulan hususlara dair 14. Maddenin bu şekilde yorumlanarak Devletlerden insan ticareti mağdurlarının koruma ihtiyacını göz önünde bulundurmalarının talep edilmesi, Avrupa Sözleşmesine eşlik eden Açıklama Raporunun 377 sayılı bendindeki anlatımla desteklenmektedir. Bu raporda, Sözleşmenin 40. Maddesine istinaden şöyle denilmektedir:

İnsan ticareti mağduru olmak, sığınma talebinde bulunma ve sığınma yararlanma hakkına engel teşkil etmez ve Taraflar insan ticareti mağdurlarının adil ve etkin sığınma usullerine uygun biçimde erişimlerini sağlamalıdır. Taraflar, ayrıca, *geri gönderme* ilkesinin tam anlamıyla gözetilmesi için gereken tüm adımları atmalıdır.

2. Bu Protokolde öngörülen önlemler kişilere, insan ticareti mağdurları oldukları gerekçesiyle ayırım yapmayacak biçimde yorumlanacak ve uygulanacaktır. Bu önlemlerin yorumu ve uygulanışı uluslararası kabul görmüş ayrımcılık yapmama ilkelerine uygun olacaktır.”

13. İnsan ticareti mağduru ya da mağdur olma potansiyeli taşıyan bir kişi, birbirinden çok farklı koşullarda uluslararası koruma talebinde bulunabilir. Mağdur ülke dışına kaçırılmış olabilir ve insan tacirlerinin elinden kurtularak hâlihazırda bulunduğu ülkede Devletten koruma talep edebilir. Mağdur bir ülke sınırları içerisinde insan ticaretine maruz kalmış olabilir ve insan tacirlerinin elinden kurtularak uluslararası koruma elde etmek üzere yurt dışına kaçmış olabilir. Kişi insan ticareti mağduru olmayıp mağdur olma korkusu taşımaktadır ve uluslararası koruma elde etmek üzere yurt dışına kaçmış olabilir. Tüm bu durumlarda, ilgili kişinin mülteci olarak tanınması için Sözleşmede tanımlanan bir ya da daha fazla gerekçe esasında “haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu” yaşadığının belirlenmesi gerekir.

b) Haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu

14. Haklı nedenlere dayanan zulüm korkusuna neden olan unsurlar bireysel vakalara göre farklılık göstermektedir.¹⁴ Zulüm yaşam hakkı ve özgürlüklere karşı tehdit oluşturan ciddi insan hakları ihlallerinin yanı sıra mülteci statüsü talebinde bulunan kişinin düşünceleri, duyguları ya da psikolojik bütünlüğü bağlamında değerlendirilebilecek diğer ciddi hasar ya da katlanılamaz durumları kapsamaktadır.

15. Bu bağlamda, insan ticaretinin cezalandırılması hususunda uluslararası hukukun geçirdiği evrim, insan ticaretiyle ilişki çeşitli eylemlerin ne ölçüde zulüm niteliği taşıdığını belirlerken karar vericilere yardımcı olacaktır. Bu nedenle, insan ticareti mağdurları ya da potansiyel mağdurlar tarafından yapılan sığınma başvuruları ayrıntısıyla incelenerek, insan ticareti ya da bu ticaretin olasılığı sonucu görülmesinden korkulan zararın zulüm boyutuna ulaşmış olup olmadığı vaka esasında belirlenmelidir. Kaçırma, kapatma, ırza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla çalıştırma, organların alınması, fiziksel şiddet, aç bırakma, tıbbi bakımın engellenmesi gibi ciddi sömürü biçimleri insan ticareti deneyiminin ayrılmaz parçasıdır. Bu türden eylemler genellikle zulüm boyutuna varan ciddi insan hakları ihlalleridir.

16. İltica başvurusunda bulunan kişinin geçmişte bir kez insan ticareti deneyimi yaşadığının ve bu deneyimin tekrar etmesinin olası görülmediğinin saptanması durumunda dahi, mülteci tanımının birbiriyle ilişkili diğer unsurlarının görülmesi koşuluyla ve geçmişte yaşanan zulmün doğurduğu zorlayıcı sebepler söz konusuysa, ilgili kişinin mülteci statüsünün tanınması uygun olabilir. Geçmişte kalsa bile, insan ticareti deneyimi esnasında yaşanan zulmün özellikle gaddarca olduğu ve kişinin yaşadığı travmanın psikolojik etkilerinin sürdüğü ve menşe ülkesine geri gönderilmesini tahammül edilemez kıldığı durumlar bu kapsama girmektedir. Diğer bir deyişle, geçmişte yaşanan zulmün kişi üzerindeki etkileri sürmektedir. Geçmişte görülen hasar niteliğine göre sığınma başvurusunda bulunan kişinin düşüncelerini,

Ayrıca, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Raporuna ek olarak İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) tarafından Ekonomik ve Sosyal Konseye sunulan “İnsan Hakları ve İnsan Ticareti Konusunda Tavsiye Edilen İlkeler ve Rehberler (Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking)” başlıklı belgenin (E/2002/68/Add. 1, 20 Mayıs 2002, şu adreste mevcuttur at www.ohchr.org/english/about/publications/docs/trafficking.doc) 2.7 sayılı kılavuzunda, (kaçırılan sığınmacılar dahil) insan ticareti mağdurlarının yapacakları sığınma başvuruları için gerekli usul ve işlemlerin sağlanmasının taşıdığı önem ve geri gönderilmeme ilkesine her zaman saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

¹⁴ *Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Kapsamında Mülteci Statüsü Belirleme Usul ve Ölçütleri BMMYK Elkitabı* (bundan sonra “BMMYK Elkitabı” olarak zikredilecektir, 1979, Cenevre, yeni edisyon Ocak 1992), paragraf 51.

duygularını ya da psikolojik bütünlüğünü etkileyecektir ve dolayısıyla belirli bir vakada gelecekteki herhangi bir hasar ya da katlanılamaz durumun zulüm boyutuna ulaşım ulaşmayacağını belirlemek açısından önemlidir.

17. İnsan ticaretine maruz kalan kişiler insan ticareti esnasında yaşadıkları zulümden başka, kaçtıkları ya da insan ticareti mağduru oldukları ülkeye geri gönderilmeleri durumunda misilleme görebilirler ya da yeniden insan ticareti mağduru olabilirler.¹⁵ Örneğin, insan ticaretinin özellikle uluslararası insan ticareti ağları tarafından gerçekleştirildiği durumlarda, soruşturma sürecinde sığınma ülkesi ya da menşe ülkesi yetkilileri ile işbirliği yapan bir mağdur geri döndüğünde insan tacirlerinden zarar görme riskiyle karşılaşabilir. Korkulan eylemlerin ciddi insan hakları ihlalleri ya da diğer hasar ya da katlanılamaz durumları içerip içermediğine ve ilgili kişinin üzerindeki etkilerine bağlı olarak, insan tacirlerinin misillemeleri zulüm boyutuna ulaşabilir. İnsan tacirleri mağduru ailesine de misillemeye bulunabilirler ve bu durum, mağduru doğrudan misilleme görmese bile haklı bir zulüm korkusu duymasına yol açabilir. Yukarıda 15. paragrafta açıklandığı gibi, insan ticareti genellikle ciddi insan hakları ihlalleri içermektedir ve kişinin yeniden insan ticareti mağduru olması genellikle zulüm ile sonuçlanacaktır.

18. Ayrıca, mağdur geri döndüğünde dışlanma, ayrımcılık görme ya da aile ve/ veya yerel topluluk ya da kimi durumlarda yetkililer tarafından cezalandırılma korkusu taşıyabilir. Özellikle fuhuş amacıyla yapılan insan ticaretinde bu tür bir muamele söz konusudur. İnsan ticareti vakalarında görülebilen aşırı dışlama, ayrımcılık ya da cezalandırma, özellikle de insan ticareti sürecinde ve bunun sonucunda yaşanan travma ile birleştiğinde daha da ağırlaşarak zulüm düzeyine varabilir. Bireyin bu tür bir muameleden korktuğu durumlarda, zulüm korkusu insan ticareti senaryolarının bir parçası olan şiddete kesintisiz maruz kalan kişilerin zulüm korkusundan farklıdır, ancak, diğerinden daha az önemli değildir. Aile ya da toplumun dışlanması ya da cezalandırma zulüm düzeyine varmasa bile, kişinin sosyal destek ağlarından bu şekilde dışlanması ya da yalıtılması gerçekte yeniden insan ticareti mağduru olma ya da misillemeye maruz kalma riskini arttırmakta ve böylelikle haklı nedenlere dayanan zulüm korkusunu güçlendirmektedir.

c) İnsan ticareti mağduru kadınlar ve çocuklar

19. Kadınların ve çocukların zorla fuhuş ya da cinsel istismar amacıyla zorla ya da aldatarak temini toplumsal cinsiyet ile alakalı bir şiddet türüdür ve zulüm niteliği taşıyabilir.¹⁶ İnsan ticareti mağduru kadınlar ve çocuklar kaçtıktan sonra ve/ veya geri döndüklerinde insan tacirlerinin ciddi misillemelerine karşı özellikle daha savunmasız kalmaktadır ve bunun yanı

¹⁵ Bkz. “Çağdaş Kölelik Biçimleri Hakkında Çalışma Grubunun Yirmi Dokuzuncu Oturum Raporu (Report of the Working Group on Contemporary Forms of Slavery on its twenty-ninth session)”, E/CN.4/Sub.2/2004/36, 20 Temmuz 2004, Bölüm VII yirmi dokuzuncu oturumda kabul edilen Tavsiyeler, s. 16, paragraf 29. Bu belge, “Taraflar Devletlerden, mağdurların korunmasını ve desteklenmesinin insan ticareti ile mücadele politikalarının tümünün merkezinde yer almasını sağlamalarını ve bu bağlamda özellikle (a) kişinin yeniden insan ticareti mağduru olabileceği ya da diğer biçimlerde ciddi hasar görme olasılığının olabileceği durumlarda, yargılama sürecinde işbirliği yapmaya karar versin ya da vermesin hiçbir mağduru ev sahibi ülkeden gönderilmemesinin sağlanmasını talep eder.”

¹⁶ Bkz., yukarıda 4. dipnotta bahsi geçen Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm Hakkında BMMYK Rehberi, paragraf 18. İnsan Hakları Komisyonu da, taraflar Devletlerden, “mülteci ve sığınmacı statüsü verilmesiyle ilgili gerekçeleri değerlendirirken toplumsal cinsiyete dayalı zulüm ve şiddetin tanınmasına yönelik adımlar dahil, tüm kadın ve genç kızların haklarının korunması ve desteklenmesi için, uygun durumlarda ulusal göç ve sığınma politikaları, düzenlemeleri ve uygulamaları dahil tüm politika ve programlara toplumsal cinsiyet bakış açısının yerleştirilmesini” talep ederken, mülteci tanımının amacı bakımından bu türden bir şiddetin zulüm niteliğinde olabileceğini kabul etmiştir. Bkz. 2005/41 sayılı Karar, Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması, 57. toplantı, 19 Nisan 2005, operasyonel paragraf 22.

sıra, yeniden insan ticareti mağduru olma ya da aile ya da toplum tarafından ciddi biçimde dışlanma ve/ veya ciddi bir ayrımcılık tehlikesiyle gerçekten yüz yüze kalabilirler.

20. Belirli durumlarda, refakatsiz ya da ailelerinden ayrılmış çocuklar¹⁷ insan ticareti karşısında özellikle daha savunmasızdır.¹⁸ Bu durumdaki çocuklar kuralsız evlat edinme bağlamında insan ticareti mağduru yapılabilmektedir. Bu durum çocuğun ebeveyninin bilgisi ve rızası dahilinde ya da dışında gerçekleşebilir. İnsan tacirleri kimsesiz çocukları hedef almayı da tercih edebilmektedir. İnsan ticareti mağduru çocukların uluslararası koruma ihtiyaçlarını belirlerken, çocuk için en iyi olanın uygulanması ilkesi titizlikle göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁹ İnsan ticareti mağduru çocuklarla ilgili tüm vakalar, insan ticaretini başlatan olaylarda aile üyelerinin ya da bakım veren kişilerin yer alıp almadığını belirlemek üzere dikkatle incelenmelidir.

d) Zulmün failleri

21. Mülteci tanımında hem devlet hem de devlet dışı kişi ve kurumlarca yapılan zulme yer verilmiştir. Zulüm genellikle bir ülkedeki yetkili kişiler tarafından gerçekleştirilir, ancak zulüm niteliğindeki eylemlere “yetkililerin bilerek müsamaha gösterdiği ya da [bu eylemlere karşı] etkili koruma sağlamayı reddettiği ya da sağlayamadığı”²⁰ durumlarda bireylerce de gerçekleştirilmesi söz konusudur. İnsan ticareti mağdurlarının ya da potansiyel mağdurların içinde yer aldığı pek çok durumda zulüm boyutuna varan eylemler bireylerden; yani, insan tacirleri ya da suç örgütleri ya da kimi durumlarda aileler ya da cemaat üyelerinden kaynaklanır. Bu tür durumlarda, menşe ülkesinin yetkililerinin geri dönen mağdura ya da potansiyel mağdura koruma sağlamaya istekli ve koruma sağlayabilecek durumda olup olmadığı incelenmelidir.

22. Menşe ülkesi yetkililerinin insan ticareti mağdurlarını ya da potansiyel mağdurları koruyup koruyamayacağı, insan ticaretini önlemeye ve bu ticaretle mücadeleye ve bunun yanı sıra mağdurları korumaya ve yardıma yönelik yasal ve idari mekanizmaların oluşturulmuş ve etkili biçimde yürürlüğe konmuş olmasına bağlıdır.²¹ İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün II. Kısmı Devletlerden insan ticareti mağdurlarını korumaya yönelik belirli adımları

¹⁷ *Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrılmış Çocuklar Hakkında Kurum İçi Rehber İlkeler*de (Inter-agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children, 2004) belirtildiği üzere, “ailesinden ayrılmış çocuklar her iki ebeveyninden ya da bakım aldığı önceki yasal ya da geleneksel vasisinden ayrılmış çocuklardır; bu durumdaki çocukların diğer akrabalarından ayrılmış olması gerekmez”; refakatsiz çocuklar ise, “her iki ebeveyninden ve diğer akrabalarından ayrılmış ve yasal ya da geleneksel olarak görevlendirilmiş herhangi bir yetişkinin bakımı altında olmayan çocuklardır.”

¹⁸ Çocukların ihtiyaçları ve hakları konusunda yol gösteren bir dizi uluslararası belge vardır. Çocuk mağdurların başvurularını değerlendirirken bu belgelerin gerektiği gibi göz önünde bulundurulmalıdır. Bkz., örneğin, 1989 tarihli Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi, bu Sözleşmeye ek 2000 tarihli Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi Ek Protokolü, 1980 tarihli ve 28 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi, 2000 tarihli İnsan Ticaretine İlişkin İhtiyari Protokol ve 1999 tarihli 182 sayılı Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler ILO Sözleşmesi. Ayrıca bkz., Çocuk Hakları Komitesi, 6 sayılı Genel Yorum (2005), Refakatsiz ve Ailelerinden Ayrılmış Çocuklara Menşe Ülkesi Dışında Yapılacak Muamele, CRC/CG/2005/6, 1 Eylül 2005.

¹⁹ Bkz., *BMMYK Çocuk İçin En İyi Olanın Resmen Belirlenmesi Konusunda Rehber* (UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child), Nisan 2006 tarihinde geçici yayın; BM Çocuk Fonu (UNICEF), “İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Haklarının Korunmasına İlişkin Rehber (Guidelines for Protection of the Rights of Child Victims of Trafficking)”, Mayıs 2003 (hâlihazırda güncellenmektedir).

²⁰ Bkz. yukarıda 14. dipnotta bahsi geçen BMMYK *Elkitabı*, paragraf 65; BMMYK, “Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesi 1. Maddenin Yorumu” (bundan sonra “1. Maddenin Yorumu” olarak zikredilecektir), Nisan 2001, paragraf 19; Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm Hakkında BMMYK Rehberi, yukarıda dipnot 4, paragraf 19.

²¹ Bkz. yukarıda 8. dipnotta bahsi geçen İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokol II. Kısmı.

atmalarını talep etmektedir ve sağlanan koruma ve yardımın yeterliliğini değerlendirme konusunda yol gösterebilir. Bu önlemler insan ticareti mağdurlarının özel hayat ve kimliklerinin korunmasının yanı sıra fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmelerinin sağlanmasıyla ilgilidir.²² İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün 8. Maddesi, ayrıca, Taraf Devletlerin kendi vatandaşı ya da ülkede daimi ikamet hakkına sahip insan ticareti mağdurlarının geri dönüşünü, kişilerin güvenliğini de gözeterek kolaylaştırmalarını ve kabul etmelerini talep etmektedir. İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün II. Kısımında yer verilen koruma önlemleri listesi eksiksiz değildir ve konuyla ilgili diğer bağlayıcı ya da bağlayıcı olmayan insan hakları araçları ve kılavuzları ile birlikte okunmalıdır.²³

23. Pek çok devlet, insan ticaretini cezalandırmaya ve önlemeye ya da mağdurların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik etkin önlemleri henüz kabul etmemiş ya da uygulamaya koymamıştır. Devletin kendi yetki alanı dahilinde insan ticaretini önlemeye ve mağdurlara etkili koruma ve yardım sağlamaya yönelik bu türden makul adımları atmamış olması durumunda, kişinin zulüm korkusunun haklı nedenlere dayandığı düşünülebilir. İnsan ticaretini yasaklayan yasaların salt mevcudiyeti zulüm olasılığının ortadan kaldırması açısından kendi başına yeterli değildir. Mevcut yasaların etkili bir biçimde uygulanmadığı ya da ilgili kişinin mevcut idari koruma ve yardım mekanizmalarına ulaşamadığı durumlarda, Devletin insan ticareti mağduruna ya da potansiyel mağdura etkili koruma sağlayamadığı sonucuna varılabilir.

24. Ayrıca, yetkililerin insan ticareti faaliyetlerine *de facto* müsamaha gösterdiği ya da bu faaliyetleri cezasız bıraktığı ya da bu faaliyetlerin yolsuzluğa bulaşmış Devlet görevlilerince fiilen kolaylaştırıldığı durumlar söz konusu olabilir. Bu tür durumlarda, kendi hükümlerinde fiilen kolaylaştırıldığı durumlar söz konusu olabilir. Bu tür durumlarda, kendi hükümlerinde alanındaki kişileri koruyamaması nedeniyle doğrudan ya da gerekli adımları atmadığı için dolaylı biçimde sorumlu hale gelen Devletin bizzat kendisi zulüm faili olabilir. Bunun böyle olup olmaması, ilgili görevlilerin oynadığı role ve hükümetin yetki alanı dışında kişisel kapasitelerini kullanıp kullanmadıkları ya da insan ticaretini destekleyen ya da cezasız bırakan hükümet yapıları içerisindeki yetkilerine bağlıdır. Son durumda, zulüm niteliğindeki eylemlerin bizzat Devletten kaynaklandığı söylenebilir.

e) Zulmün meydana geldiği yer

25. Başvuru sahibinin 1951 Sözleşmesinin 1A(2) sayılı Maddesinin kapsamında değerlendirilebilmesi için, menşe ülkesinin dışında bulunması, haklı nedenlere dayalı zulüm korkusu duyması, söz konusu ülkenin korumasından yararlanamıyor olması ya da yararlanmak istememesi gerekmektedir. Bununla birlikte, kişinin kendi ülkesi dışında bulunması zorunluluğu kişinin haklı nedenlere dayanan zulüm korkusu nedeniyle ülkesinden ayrılmış olmasını gerektirmez.²⁴ Bu korkunun kişinin menşe ülkesinden ayrılmasından sonra doğması halinde, mülteci tanımının diğer tüm unsurlarının bulunması koşuluyla kişi *sur place* mülteci olacaktır. Yani, insan ticareti mağdurlarının haklı nedenlere dayalı zulüm korkusu

²² A.g.e.

²³ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri, “İnsan Hakları ve İnsan Ticareti Konusunda Tavsiye Edilen İlkeler ve Rehberler”, yukarıda 13. dipnot. Bu belgede 2 Nolu İlke altında şöyle denmektedir: “Uluslararası hukuka göre Devletler, insan ticaretini önlemek için gereken çabayı harcamak, soruşturma yürütmek ve tacirleri yargılamak, insan ticareti mağdurlarına yardımcı olmak ve bu kişileri korumakla yükümlüdür.” Bağlayıcı nitelikte ya da bağlayıcı olmayan pek çok belge, Devletlerin insan ticareti mağdurlarının insan haklarını koruma yükümlülüğüne vurgu yapmaktadır. Bkz., örneğin, yukarıda 10. dipnotta bahsi geçen Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2002 tarihli Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (SAARC) Kadın ve Çocukların Fuhuş Amacıyla Ticaretinin Önlenmesi ve Mücadele Sözleşmesi ve 2003 tarihli Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) İnsan Ticaretiyle Mücadele Eylem Planı.

²⁴ Bkz., BMMYK Elkitabı, yukarıda 14. dipnot, paragraf 94.

nedeniyle ülkelerinden ayrılmış olması gerekmez; bu korku menşe ülkesinden ayrıldıktan sonra oluşabilir. Bu tür durumlarda, mülteci statüsü için yapılan başvuru bu esasta değerlendirilmelidir.

26. Zulüm korkusunun menşe ülkesinden ayrılmadan önce ya da sonra doğmuş olmasına bakılmaksızın; zulmün gerçekleştiği yer, insan ticareti mağduru kişilerin yaptıkları sığınma başvurularının doğru bir biçimde değerlendirilebilmesi açısından hayati bir önem taşımaktadır. 1951 Sözleşmesi, bir mültecinin vatandaşı olduğu ülke ya da yaşadığı ikamet ülkesi ile alakalı, haklı nedenlere dayalı zulüm korkusu olduğunu göstermesini talep etmektedir. Kişinin kendi ülkesi içerisinde insan ticareti mağduru olduğu ya da mağdur olma korkusu yaşadığı ve uluslararası koruma elde etmek üzere bir başka ülkeye kaçtığı durumlarda, zulüm korkusu, kaçış nedeni ve kişinin geri dönme konusundaki isteksizliği arasındaki açık bir bağlantı olmalı ve kişinin uluslararası koruma ihtiyacı, vatandaşı olduğu ülke ya da yaşadığı ikamet ülkesine geri gönderilmesi halinde karşılaşılabileceği tehlikeler bağlamında değerlendirilmelidir. Menşe ülkesiyle ilgili haklı nedenlere dayalı zulüm korkusunun saptanmadığı durumlarda, sığınma talebinin yapıldığı Devletin kişinin mülteci statüsünü reddetmesi uygun olacaktır.

27. Haklı nedenlere dayanan zulüm korkusunu tespit ederken ana referans noktasını, başvuru sahibinin vatandaşı olduğu ülke ya da ikamet ülkesindeki koşullar oluşturmaktadır. Yine de, insan ticareti mağdurunun maruz kaldığı sömürü kişinin menşe ülkesi dışında gerçekleşmiş dahi olsa, bu durum, kişinin kendi ülkesiyle ilgili haklı nedenlere dayalı zulüm korkusu duyma olasılığını dışlamaz. İnsanların uluslararası sınırların ötesinde insan ticaretine maruz kalmaları, insan ticaretinin izlediği rota boyunca çeşitli noktalarda meydana gelen farklı hasarları göz önünde bulundurarak geniş kapsamlı bir analiz yapılmasını gerekli kılan, karmaşık bir durumdur. Sınır ötesi insan ticaretinde zulüm niteliğindeki eylemlerin süreklilik arz ettiği ve birbiriyle bağlantılı olduğu, gereken biçimde göz önünde bulundurulmalıdır. Bundan başka, insan ticareti, menşe ülkesinde teminden sorumlu kişilerden başlayarak nakil sürecini örgütleyen ve kolaylaştıran kişilerden nihai “alıcıya” kadar bir dizi aktörün katılımıyla gerçekleşir. Bu aktörlerin her birinin insan ticareti şebekesinde çıkarı vardır ve mağdura karşı gerçek birer tehdit oluşturabilirler. Mağdurlar, insan ticareti ağlarının karmaşık yapısına bağlı olarak, geçiş yapılan ülkeler, sığınma başvurusunun yapıldığı Devlet ve menşe ülkesi dâhil çeşitli yerlerde zarar görmüş ya da görmekten korkuyor olabilirler. Bu gibi durumlarda, haklı nedenlere dayanan zulüm korkusunun olup olmadığı kişinin menşe ülkesi bağlamında değerlendirilmelidir.

28. Mülteci statüsü kabul edilen bir insan ticareti mağduru, sığınma ülkesinde misilleme, cezalandırma ya da yeniden insan ticaretine maruz kalmaktan ayrıca korkabilir. Bir mülteci sığındığı ülkede risk altındaysa ya da sığınma ülkesinde karşılanamayan özel ihtiyaçları varsa, bu kişinin üçüncü bir ülkede yeniden yerleştirmeye ihtiyacı olduğu düşünülebilir.²⁵

f) Nedensellik bağlantısı (“...yüzünden...”)

29. Mülteci sıfatının verilmesi için, kişinin haklı nedenlere dayanan zulüm korkusunun Sözleşmede yer alan bir ya da daha fazla gerekçeye dayanması, yani ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri “yüzünden” olması gerekmektedir. Sözleşmede belirtilen gerekçelerin zulme katkıda bulunan bir unsur olması yeterlidir; bu gerekçenin tek, hatta baskın neden olması gerekmez. Çok sayıdaki ülkenin hukuk sisteminde

²⁵ BMMYK, *Yeniden Yerleştirme Elkitabı*, Kasım 2004 tarihli edisyon, bölüm 4.1.

nedensellik bağının (“yüzünden”) açıkça ortaya konması gerekmektedir; diğer devletlerde ise, nedensellik ayrı bir inceleme konusu yapılmayıp mülteci tanımının bütünsel analizi dahilinde ele alınmaktadır.²⁶ İnsan ticareti unsurunun bulunduğu sığınma başvurularında karar verici açısından genellikle en zor mesele, haklı nedenlere dayanan zulüm korkusunun Sözleşmede yer alan gerekçelerden biriyle ilişkilendirilmesidir. Zulmün failinin Sözleşmede yer alan gerekçelerden biri esasında hareket etmiş olması nedensellik bağının doğması için yeterlidir.²⁷

30. Sözleşmede yer alan gerekçelerle bağlantılı nedenlerden dolayı Devlet dışı aktörlerden biri tarafından zulme uğratılma riskinin bulunduğu durumlarda nedensellik bağı vardır; bu durumda, Devlet korumasının sağlanamamasının nedeni Sözleşmeyle alakalı olup olmaması önemli değildir. Ya da, Devlet dışı bir aktörün zulüm uygulama riskinin Sözleşmede yer alan gerekçelerle ilgili olmadığı, ancak Sözleşme yer alan gerekçelerden birisiyle alakalı olarak Devletin koruma sağlamadığı ya da koruma sağlamakta yetersiz kaldığı durumda yine nedensellik bağı kurulmuş olur.

31. İnsan ticareti, ticari bir oluşumdur; temel güdüsü Sözleşmede yer alan gerekçelerden biri esasında zulüm uygulamaktan ziyade kârdır. Bir başka deyişle, mağdurlar, her şeyden öte tacirlere göre potansiyel ticari değerleri olduğu için hedef alınmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu baskın iktisadi motif mağdurların Sözleşmeyle ilgili gerekçelerle hedef alınma ve seçilmiş olmaları olasılığını dışlamamaktadır. İnsan ticareti senaryoları, potansiyel mağdurların 1951 Sözleşmesindeki mülteci tanımının kapsadığı özellikler sonucunda insan ticaretine karşı savunmasız kaldıkları durumlarla örtüşebilir. Örneğin, önemli bir toplumsal kargaşanın ve/ veya ekonomik dönüşümün yaşandığı ya da yasa ve düzenin çökmesi ile sonuçlanan bir silahlı çatışma süreci yaşayan Devletler yoksulluk artışı, yoksunluk ve sivil nüfusun yer değiştirmesi gibi olaylara daha açıktır. Yasa ve düzeni korumakla görevli kuruluşların bu görevlerini yerine getirme konusundaki isteksizlikleri ya da yetersizlikleri, özellikle de kimi özel ya da savunmasız gruplara yeterli güvenlik sağlayamamaları, suç örgütleri için kullanabilecekleri fırsatlar doğurmaktadır.

32. Belirli bir ülkedeki belirli bir ırk ya da etnik grubun mensupları insan ticaretine karşı daha savunmasız olabilirler ve/ veya menşe ülkesi yetkilileri tarafından etkili biçimde korunmuyor olabilirler. Mağdurlar, belirli profile sahip bireylerin sömürüye ve farklı istismar biçimlerine karşı daha savunmasız olduğu özel durumlarda, etnik kökenleri, tabiiyetleri, dini ya da siyasi görüşleri nedeniyle hedef alınabilirler. Kişiler belirli bir sosyal gruba mensup olmaları nedeniyle de hedef alınabilirler. Örneğin, belirli bir toplumdaki çocuklar ve kadınlar arasında bir alt gruba mensup çocuklar ve kadınlar insan ticaretine karşı daha savunmasız olabilir ve bu grup mülteci tanımı bağlamında bir sosyal grup olarak tanımlanabilir. Yani, bir kişi tam da Sözleşmede yer alan gerekçelerden biri esasında insan ticareti mağduru olmasa bile, tacirlerin mağdur seçimi Sözleşmede yer alan bir ya da daha fazla gerekçeyle alakalı olabilir.

g) Sözleşmede yer alan gerekçeler

33. Nedensellik bağı, Sözleşmede yer alan bir ya da daha fazla gerekçe ya da bu gerekçelerin bileşimi esasında kurulabilir. Mülteci statüsünün kabulü için tek bir gerekçeyle nedensellik bağı kurulması yeterlidir; bununla birlikte, insan ticareti vakaları bütünüyle incelendiğinde, genellikle birbiriyle bağlantılı ve eklenerek çoğalan gerekçelerin söz konusu olduğu görülebilir.

²⁶ Bkz., Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm Hakkında BMMYK Rehberi, yukarıda 4. dipnot, paragraf 20.

²⁷ Bkz., yukarıda 20. dipnotta bahsi geçen BMMYK “1. Maddenin Yorumu”, paragraf 25.

İrk

34. Mülteci tanımının amaçları bakımından ırk, “yaygın kullanımda ‘ırk’ olarak bahsi geçen tüm etnik gruplar” şeklinde tanımlanmıştır.²⁸ Belirli bir ırkın ya da sosyal grubun kasıtlı biçimde sömürüldüğü ya da mağdur edildiği silahlı çatışma ortamlarında, o grubun üyelerinin insan ticareti mağduru yapılması zulüm niteliğindedir. Mağdurların bu şekilde hedef alınması, her şeyin ötesinde maddi anlamda bir kazanç sağlamayı amaçlayan kâr güdüsü ile örtüşebilir. Silahlı çatışma ortamı olmasa dahi, Devletin belirli ırkın üyelerini koruma konusundaki isteksizliği ya da yetersizliği nedeniyle o grubun üyeleri çeşitli nedenlerle hedef alınarak insan ticareti mağduru yapılabilir. İnsan ticaretinin seks ticareti amacıyla yapıldığı durumlarda, piyasada belirli bir ırka (ya da tabiiyete) olan talep nedeniyle özellikle kadınlar ve kızlar hedef alınabilir. İnsan ticareti Özel Raportörünün belirttiği üzere, bu tür bir talep de, “genellikle ırk, tabiiyet, kast ve renkle ilgili toplumsal iktidar farklılıklarından kaynaklanmaktadır.”²⁹

Din

35. Benzer biçimde, kişiler belirli bir dinsel topluluğa mensubiyetleri nedeniyle tacirlerin hedefi haline gelebilir; yani, kişilerin dinsel inançları nedeniyle savunmasız bir grup olarak tanımlandığı belirli koşullarda, örneğin, yetkililerin belirli bir dinsel gruba yeterli koruma sağlamadığının bilindiği durumlarda, bu gruba üye kişiler hedef olarak seçilebilir. Yine, temel unsur kâr güdüsü olabilir; ancak, bu durum mağdurların belirlenmesinin ve seçiminin din unsuruyla alakalı olmasının önünde değildir. Ya da, belirli bir inanca mensup kişilere zulüm uygulamak için yöntem olarak insan ticareti seçilmiş olabilir.³⁰

Tabiiyet

36. Tabiiyet vatandaşlıktan daha geniş bir anlama sahiptir. Bir etnik ya da dinsel gruba aidiyet anlamını taşıyabilir ve “ırk” terimiyle örtüşebilir.³¹ Bir Devlet içinde etnik kökenli bir çatışmanın yaşandığı ve belirli grupların yeterli korumadan yararlanmadığı durumlarda belirli bir tabiiyete mensup bir grubun üyelerine karşı zulüm uygulamak üzere yöntem olarak insan ticareti seçilmiş olabilir. Yine, tacirlerin temel güdüsü maddi kazanç olsa dahi, kişiler tabiiyetleri nedeniyle insan ticaretine karşı daha savunmasız bir konumda kalabilir.

Belirli bir sosyal gruba üye olmak³²

37. Belirli bir sosyal gruba üyelikleri nedeniyle zulüm korkusu yaşadıklarının ortaya konması durumunda, insan ticareti mağdurlarının ya da potansiyel mağdurların mülteci statüsünün tanınması mümkündür. Bu gerekçenin ortaya konması için belirli bir grubun üyelerinin birbirlerini tanıması ya da bir grup olarak birbirleriyle ilişkilendirilmesi zorunlu değildir.³³ Bununla birlikte, karşı karşıya oldukları zulüm tehlikesinden başka ortak nitelikleri olması ya da toplum tarafından bir grup olarak tanınmaları gerekmektedir. Ortak nitelik genellikle doğuştan gelen, değişmez ya da diğer hallerde kimlik, inanç ya da kişinin insan haklarından yararlanmasıyla ilgili temel bir özellik olacaktır.³⁴ Bir gruba yönelik zulüm niteliğindeki eylem, grubun betimleyici özelliği olmaksızın görünürlüğünü arttıran bir neden

²⁸ BMMYK, Elkitabı, paragraf 68.

²⁹ Bkz., yukarıda 9. dipnotta bahsi geçen Özel Raportörün Raporu, “Kadınların insan Haklarının Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Bütünleştirilmesi”, 48 ve 66. paragraflar.

³⁰ Bkz., genel olarak, BMMYK, “Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesi ve/ veya 1967 Protokolü 1A(2) Maddesi Kapsamında Dine Dayalı Başvurular Hakkında Rehber,” HCR/GIP/04/06, 28 Nisan 2004.

³¹ BMMYK, Elkitabı, paragraf 74.

³² Bkz., genel olarak, BMMYK, “Mültecilerin Statüsüne Dair 1951 Sözleşmesinin 1A(2) sayılı maddesi ve/ veya 1967 Protokolü bağlamında Belli Bir Toplumsal Gruba Üyelik Hakkında Rehber,” HCR/GIP/02/02, 7 Mayıs 2002.

³³ A.g.e., paragraf 15.

³⁴ A.g.e., paragraf 11.

olabilir.³⁵ Sözleşmede belirtilen diğer gerekçeler için geçerli olduğu üzere, Sözleşmenin 1A(2) sayılı Maddesi kapsamında bir sosyal grubun var olup olmadığının belirlenmesinde ilgili ölçütlerden biri söz konusu sosyal grubun büyüklüğü değildir.³⁶ Sığınma başvurusunda bulunan kişinin belirli bir sosyal gruba üyeliği nedeniyle haklı nedenlere dayalı zulüm korkusu yaşadığını ortaya koyması zorunlu olmakla birlikte, böyle bir grubun mevcudiyetinin belirlenmesi için grubun tüm üyelerinin zulüm riskiyle karşı karşıya olduğunu kanıtlanması gerekmez.³⁷

38. Bir sosyal alt grup üyelerine örnek olarak, doğuştan gelen ve değişmez özellikleri temelinde tanımlanan ve genellikle erkeklerden farklı muamele gören kadınlar gösterilebilir. Bu ekseninde, kadınlar belirli bir sosyal grup oluşturabilir.³⁸ Kadınları tacirler için hedef haline getiren unsurlar genellikle kadınların belirli toplumsal ortamlardaki savunmasız konumlarıyla alakalıdır; bu nedenle, belirli alt gruplara mensup kadınlar sosyal grupları oluşturmaktadır. Erkeklerin ya da çocukların ya da bu grupların alt gruplarının da belirli sosyal grupları oluşturduğu düşünülebilir. Koşullara bağlı olmak kaydıyla, kadınların ve çocukların mensubu olduğu alt gruplara örnek olarak bekâr kadınlar, dul kadınlar, boşanmış kadınlar, okumayazma bilmeyen kadınlar, refakatsiz ya da ailelerinden ayrılmış çocuklar, kimsesiz ve sokakta yaşayan çocuklar gösterilebilir. Kişinin bu gibi bir sosyal grubun üyesi olması, zulme uğrama korkusuna; örneğin, insan ticareti sonucu cinsel sömürü mağduru olmasına ya da mağdur olma korkusuna katkıda bulunan unsurlardan birisi olabilir.

39. Önceden insan ticareti mağduru olmuş kişilerin, insan ticareti mağduriyetinin değişmeyen, ortak ve tarihsel özellikleri esasında belirli bir sosyal grubu oluşturdukları düşünülebilir. Bir toplum da, bağlama göre, insan ticareti mağdurlarını o toplum içerisinde kendi başına bir grup olarak görebilir. Bununla birlikte, belirli sosyal gruplar salt grup üyelerinin maruz kaldığı zulüm ya da ortak zulüm korkusu esasında tanımlanamazlar.³⁹ Bu nedenle, bu tür durumlarda grubu tanımlayan unsurlardan birisinin gelecekteki dışlama, cezalandırma, misilleme ya da yeniden insan ticareti mağduru olma korkusuyla biçimlenen zulümden ziyade geçmişteki insan ticareti mağduriyeti olduğu kaydedilmelidir. Yani, bu gibi durumlarda grup salt gelecekteki zulüm korkusu esasında tanımlanamamalıdır.

Siyasal görüş

40. Kişiler, belirli bir siyasi görüş sahibi olmalarından dolayı ya da öyle oldukları düşünüldüklerinden insan ticareti için hedef alınabilirler. Aynı kaygılar Sözleşmede belirtilen diğer gerekçeler için de geçerlidir; yani, kişiler, koşullara bağlı olarak, sahip oldukları ya da sahip oldukları düşünülen siyasi görüşleri nedeniyle savunmasız kalan ve Devletin etkili korumasından yeterince yararlanamayan kişiler insan ticaretinde hedef alınabilirler.

III. VATANSIZLIK VE İNSAN TİCARETİ

41. 1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme ve 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılması Hakkında Sözleşme, vatansız kişilerin haklarını, taraf Devletlerin kişilerin vatansız kalmasıyla sonuçlanabilecek eylemlerden kaçınmasına yönelik yükümlülüklerini ve vatansızlık durumu karşısında çözüm üretmek için atılması gereken adımları tanımlayan bir yasal çerçeve sunmaktadır. 1954 Sözleşmesi “herhangi bir Devletin

³⁵ A.g.e., paragraf 14.

³⁶ A.g.e., paragraf 18.

³⁷ A.g.e., paragraf 17.

³⁸ A.g.e., paragraf 12. Ayrıca bkz., Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm Hakkında BMMYK Rehberi, yukarıda 4. dipnot, paragraf 30.

³⁹ Bkz., Belirli Bir Toplumsal Gruba Üyelik Hakkında BMMYK Rehberi, yukarıda 32. dipnot, paragraf 14.

hukuku altında vatandaş olarak kabul edilmeyen”⁴⁰ herkesi kapsar; yani, herhangi bir Devletin yasalarınca vatandaşlık hakkı tanınmayan kişilere yöneliktir. 1961 Sözleşmesi genel olarak Devletlerin vatansızlıkla sonuçlanabilecek eylemlerden kaçınmasını talep etmekte ve vatansızlıkla sonuçlanması söz konusuysa kişinin vatandaşlıktan çıkartılmasını açıkça yasaklamaktadır.⁴¹ Bu sözleşme, vatansızlığa neden olabilecek eylemlerin engellenmesinin yanı sıra hükmen ya da ihmal nedeniyle vatansızlık halinin oluşabileceği durumları önleme yükümlülüğü getirmektedir. Bu yasağın tek istisnası, vatandaşlığın hile ile edinildiği durumlardır.⁴²

42. İnsan ticareti mağduru bir kişinin durumunu değerlendirip çözüm üretmeye çalışırken, vatansızlık durumunu doğurabilecek olası sonuçların farkında olunması gerekir. Salt insan ticareti mağduru olmak kişiyi *kendiliğinden* vatansız yapmaz. İnsan ticareti mağdurları, tacirlerin eline düştiklerinde sahip oldukları vatandaşlığı korumayı sürdürürler. Ancak, mağdurları kontrol altında tutmak için sıklıkla yapıldığı üzere, mağdurların kimliklerine tacirler tarafından el konulmuşsa, bu durumdaki mağdurların vatandaşlıklarını kanıtlanması mümkün olmayabilir. Kimlik belgelerinin olmaması ve kimliğin geçici olarak kanıtlanamaması salt insan ticareti mağdurlarına özgü bir durum değildir. Bu durum menşe ülkesinin yardımıyla kolayca aşılabılır ve çoğu durumda aşılmaktadır.⁴³

43. Herkesin kendi ülkesine geri dönme hakkı vardır.⁴⁴ Devletler yurtdışındaki vatandaşlarına diplomatik koruma sağlamalıdır. Bu, kendilerini yurt dışında bulan insan ticareti mağdurları dâhil, kişilerin ülkeye geri dönüşünü kolaylaştırmayı kapsamaktadır. Ancak, Devletin bu tür bir yardımda bulunmaması ve kişinin geri dönmelerini sağlayacak belgeleri hazırlayamaması durumunda, uygulamada kişinin fiilen vatansız konuma düşmesi mümkündür.⁴⁵ Bir Devletle olan vatandaşlık bağı nedeniyle önceden vatansız kişi olarak değerlendirilmeyen kişiler, söz konusu Devletin korumasından yararlanmaktan kaçınmaları halinde, kendilerini vatansız kişi muamelesine tabi bulabilirler.⁴⁶ BMMYK’nın vatansız kişilerle ilgili görevi gereği, bu durumdaki kişilere yardım etmek üzere harekete geçmek gerekebilir.⁴⁷

⁴⁰ Bkz., 1954 Sözleşmesi Madde 1(1).

⁴¹ Bkz., 1961 Sözleşmesi Madde 8(1).

⁴² Vatansız kişilere ilişkin 1954 ve 1961 Sözleşmelerini yanı sıra diğer uluslararası ya da bölgesel anlaşmalarda da benzer ilkelere yer verilmektedir. Örneğin, bkz., 1965 tarihli Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme, 1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1979 tarihli Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme, 1997 tarihli Avrupa Konseyi Vatandaşlık Sözleşmesi, 1969 tarihli Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi ve 1990 tarihli Çocuk Hakları ve Esenliğine Dair Afrika Şartı.

⁴³ Bu tür durumlarda gizlilik ilkesinin gözetilmesi gerekmektedir. Buna göre, diğer şeylerin yanı sıra, menşe ülkesiyle herhangi bir şekilde bağlantı kurulmuş olması ilgili kişinin sığınma başvurusunda bulunduğunu göstermeyeceği gibi, kişinin insan ticareti mağduru olduğunu da göstermez.

⁴⁴ 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Madde 13(2). Ayrıca bkz., Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi Madde 12(4): “Hiç kimse, kendi ülkesine girme hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz.”

⁴⁵ Bkz., 90 Sayılı Yürütme Kurulu Kararı (LII), 2001, paragraf (s). Burada, kimliğin ya da tabiiyetin kanıtlanamamasından ötürü çok sayıda insan ticareti mağdurunun vatansız kişi konumuna düşmesinden BMMYK Yürütme Kurulunun kaygı duyduğu ifade edilmektedir.

⁴⁶ Devletlerin İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokolün 8. Maddesi ve yanı sıra 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılması Hakkında Sözleşmede sıralanan yükümlülüklerine rağmen, bu durum görülmektedir.

⁴⁷ 1961 tarihli Vatansızlığın Azaltılması Hakkında Sözleşme yürürlüğe girdiğinde, BM Genel Kurulu tarafından, vatansız kişilerin adına çalışma yürütmekle görevli BM organı olarak BMMYK görevlendirilmiştir. BMMYK’nın vatansızlığın önlenmesi ve vatansız kişilerin korunmasıyla ilgili sorumlulukları 1975 yılından sonra kabul edilen BM Genel Kurulu Kararları ile daha da ayrıntılı tanımlanmıştır.

44. Vatansız kişilerin yaşadıkları ikamet ülkesi dışına kaçırılarak insan ticareti mağduru oldukları durumlar söz konusu olabilir. Vatandaşlıklarının olmamasının yanı sıra kimlik belgelerinin olamaması, bu kişilerin yaşadıkları ikamet ülkesine güvenli geri dönüşünü olanaksız kılabilir. Tek başına bu durum kişiye mülteci statüsü kazandırmaz; ikamet ülkesinin kişinin ülkeye geri dönüşünü reddetme nedeninin Sözleşmede yer alan gerekçelerden biriyle ilgili olması ve kişinin ülkeye geri dönememesinin ciddi hasar ya da zulüm boyutuna varan ciddi insan hakları ihlali ya da ihlallerine yol açması durumunda, kişinin mülteci statüsünün tanınması mümkün olabilir.

IV. USULE İLİŞKİN MESELELER

45. İnsan ticareti vakalarının açığa çıkartıldığı ve mağdurların tanımlandığı pek çok duruma bakıldığında, insan ticareti mağdurlarının fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyileşmelerine yönelik mekanizmaların ulusal düzeyde oluşturulmuş olmasının önemi anlaşılmaktadır. Bu, insan ticareti mağdurlarının yaşını, cinsiyetini ve özel ihtiyaçlarını dikkate alarak mağdurlara uygun barınma olanağı, yasal danışmanlık, tıbbi, psikolojik ve maddi yardım ve yanı sıra istihdam, öğrenim ve eğitim olanağı sağlanmasını kapsamaktadır.⁴⁸ Ayrıca, insan ticareti mağdurlarının gereken durumlarda adil ve etkin sığınma usullerine⁴⁹ ve etkili bir sığınma başvurusu yapabildikleri durumlarda uygun yasal danışmanlık hizmetine erişimlerinin sağlanması gerekmektedir. İnsan ticareti mağdurları ya da potansiyel mağdurlar tarafından yapılan sığınma başvurularının karmaşık yapısı göz önünde bulundurulduğunda, bu başvurular normalde mutad usuller dahilinde esastan incelemeyi gerektirir.

46. İnsan ticareti mağduru olduğunu söyleyen başvuru sahiplerinin kabulünde ve bu durumdaki kişilerle görüşmede destekleyici bir ortamın oluşturulması; böylelikle, başvurularının gizliliği konusunda güven duymalarının sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, görüşmecinin başvuru sahibiyle aynı cinsiyette olması özellikle önemli olabilir. Görüşmeciler, ayrıca, kendilerini kaçırılan tacirlerden kaçan mağdurların maruz kaldıkları zulmün gerçek boyutlarını ortaya koymaktan korkabileceklerini göz önünde bulundurmalıdır. Bu kişilerin bir kısmı travma yaşamış olabilir ve tıbbi bakım ve/veya psiko-sosyal desteğe ve yanı sıra danışma hizmetine ihtiyaç duyabilirler.

47. Bu yardımları sağlarken mağdurların yaş ve cinsiyet özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Pek çok insan ticareti biçimi, özellikle başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini hedef alan insan ticareti, orantısız biçimde kadınları ve çocukları daha fazla etkilemektedir. Bu durumdaki bireylerin toplumsal cinsiyete dayalı zulmün mağdurları olduğu haklı olarak düşünülebilir. Çoğunlukla değilse pek çok durumda bu kişilerin temel insan hakları ihlal edilmekte; insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye ve hatta kimi durumlarda işkenceye maruz kalmaktadırlar.

48. Özellikle kadınlar, yaşadıklarından dolayı utanç duyuyor olması olasıdır; cinsel istismar, şiddet ve bunun yanı sıra kaçış koşulları nedeniyle travmaya maruz kalmış olabilirler. Bu gibi durumlarda, kendilerini kaçırılan tacirlerden duydukları korku gerçektir. Ayrıca, aileleri ve/veya toplum tarafından dışlanma ve /veya misillemeden korkuyor olabilirler ve başvuruyu değerlendirirken bu durumun göz önünde bulundurulması gerekir. Bu arka plan bilgisi esasında ve mülteci statüsünün belirlenmesi sürecinde kadın mağdurların iddialarının gerektiği gibi ele alınmasını sağlamak için bir dizi önlemin akılda tutulması

⁴⁸ Bkz., İnsan Ticaretine İlişkin Ek Protokol II. Kısım, Madde 6.

⁴⁹ Bkz., Koruma İçin Gündem, Amaç 2 Hedef 2, ve OHCHR, "İnsan Hakları ve İnsan Ticareti Konusunda Tavsiye Edilen İlkeler ve Rehberler", yukarıda 13. dipnot, 2.7 sayılı Kılavuz ve Avrupa Konseyi Sözleşmesi Açıklama Raporu, paragraf 377.

gerekmektedir. Bu önlemler BMMYK'nın Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm Hakkında Uluslararası Koruma Rehberi III. Kısımda açıklanmıştır ve insan ticareti ile bağlantılı başvurularda aynı ölçüde geçerlidirler.⁵⁰

49. Bakım ve sığınma başvurularının sunumu açısından çocukların durumuna da özel olarak dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, insan ticareti mağduru çocukların hızla saptanmasına yönelik usullerin oluşturulması; vasi atamak da dâhil olmak üzere, mağdur çocukları korumaya ve desteklemeye yönelik özel programların geliştirilmesi; gizlilik ve destekleyici ortam ihtiyacını göz önünde bulunduran ve yaşa uygun danışma ve izleme çalışmalarının yürütülmesi gerekir. İnsan ticareti mağduru çocukların başvurularının uygun biçimde ele alınması konusunda ek bilgi BM Çocuk Fonu (UNICEF) tarafından hazırlanan "İnsan Ticareti Mağduru Çocukların Haklarının Korunmasına İlişkin Rehber"⁵¹ İnsan Hakları Yüksek Komiseri tarafından hazırlanan "İnsan Hakları ve İnsan Ticareti Konusunda Tavsiye Edilen İlkeler ve Rehberler"⁵² ve Çocuk Hakları Komitesinin 6 sayılı Genel Yorumunda⁵³ mevcuttur.

50. Dikkate alınması gereken bir diğer ve özel bir husus, sığınma başvurusunun esastan incelenmesi ile mağdurun hukuki süreçte kendisini kaçırarak tacirler aleyhine delil sağlama konusundaki istekliliği arasında gizli ya da açık herhangi bir bağlantı kurmaktan kaçınılmasıdır. Mağdurun tacirlerin belirlenmesi ve cezalandırılmasına yardımcı olmak üzere delil sağlama, özel olarak tasarlanmış tanık koruma programlarıyla karşılanacak özel bir koruma ihtiyacı doğurabilir. Bununla birlikte, menşe ülkesine geri dönüşünde karşılaşmaktan korktuğu tepkiler zulüm boyutuna varmıyorsa ve Sözleşmedeki bir ya da daha fazla gerekçeyle ilişkilendirilmiyorsa, kişinin bu delilleri sağlayamaya karar vermesi mülteci statüsünün kabulünü gerektirmez. Öte yandan, bir insan ticareti mağdurunun delil sağlamayı reddetmiş olması kişinin sığınma başvurusuyla ilgili olumsuz bir karara varılmasını gerektirmez.

⁵⁰ Bkz., Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zulüm Hakkında BMMYK Rehberi, yukarıda 4. dipnot. Ek bilgi için, bkz. Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization), Londra Hijyen ve Tropik Tıp Okulu (London School of Hygiene and Tropical Medicine) ve Avrupa Komisyonu Daphne Programı (Daphne Programme of the European Commission), *İnsan Ticareti Mağduru Kadınlarla Mülakat Konusunda Etik ve Güvenlikle İlgili WHO Tavsiyeleri* (WHO Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women), 2003, şu adreste mevcuttur <http://www.who.int/gender/documents/en/final%20recommendations%2023%20oct.pdf>.

⁵¹ Bkz., yukarıda 19. dipnot.

⁵² Bkz., yukarıda 13. dipnot. 8 sayılı Kılavuz insan ticareti mağduru çocukların korunması ve desteklenmesine yönelik özel tedbirlere yer vermektedir.

⁵³ Bkz., yukarıda 18. dipnot, özellikle 64-78. paragraflar arası.